

ΙC ΧΡ. ΙΣΤΟΡΙΑ ΓΑΛΑΞΕΙΔΙΟΥ *

ευγαλμένη από παλαιά χειρόγραφα, μεμβράνια, σιζίλια, και χρυσόβουλλα αυθεντικά, οπού ευρίσκονται, και είνε και σώζονται εις το Βασιλικόν Μοναστήρι του Σωτήρος Χριστού, χτισμένο παρά του ποτέ αυθέντη και Δεσπότη Κυρ Μιχαήλ του Κομνηνού, ου αιωνία η μνήμη. Αμήν.

Διά χειρός Ευθυμίου ιερομονάχου,

Έτος αψγ´. (1703) μηνί Μαρτίω.

Κύριε δόξα σοι νυν και αεί και εις τους αιώνας των αιώνων. Αμήν.

Μ. Χ. 981 ή 996

Τον καιρόν της Βασιλείας Κωνσταντίνου Ρωμανού αγριωποί και χριστιανομάχοι άνθρωποι, Μπολγάροι λεγόμενοι, εμπήκασι στην Ελλάδα και από σπαθίου και κονταριού εχαλάσασι τους Χριστιανούς και ετραβήξασι ίσα στον Μωρέα. Διαβαίνοντας γουν από το Σάλωνα, επλοκάρασί το· και μισοί από δαύτους ήρθασι στο Γαλαξειίδι, και επήραν σκλάβους από τα χωρία διά καταπατητάδες. Ερχόμενοι γουν οι άπιστοι στο Γαλαξειίδι, που ήτανε χτισμένο παμπάλαια και ευμορφοκαστρογυρισμένο, έχοντας και φλότα καραβίων και σπήτια περίσσα, βουλήν επήκασιν οι άπιστοι από σπαθίου να το επάρουσι, και πέρνοντας στην αυθεντεία τους τα καράβια, να απεράσουσι στον Μωρέα, κουρσεύοντας και του κόρφου τας μεριαίς· και οι Γαλαξειδιώταις, έστοντας να μάθουσι ένα τόσο φοβερό μήνυμα, ετρέξασι σταις εκκλησίαις, γονατιστά παρακαλώντας το Χριστό και την Παναγία και όλους τους Αγίους να τους βοηθήσουσι εις εκείνην την φοβερωτάτη στιγμή· αρματωθήκασι γουν και ετοιμασθήκασι διά πόλεμο· και ερχόμενοι εκείνοι οι πειράταις επλοκάρασι το κάστρο, και με κάθε λογής μηχαναίς και συνέργεια του Σατανά, που τους διαυθέντευε, ανοίξασι μία τρούπα μεγάλη στο κάστρο και εμπήκασι με το σπαθί στο χέρι· ετότες γουν εγενέθηκε μέγανος σκοτωμός και φοβερή αμάχη, που το γαίμα έτρεχε στους δρόμους, ωσάν ποτάμι χειμωνιάτικο· και οι Γαλαξειδιώταις, βοηθώντας και με τη χάρι του Θεού, εσταθήκασι νικηταί και εσφάξασι τους άπιστους πειράταις, και εκερδίσασι την αμάχη· κάτι γουν από εκείνους τους πειράταις γλύσαντες από το μαχαίρι και την οργήν του Θεού, επήγασι, τρέχοντας γοργόν, και αφηγηθήκασι στους συντρόφους, που είχασι πλόκο το Σάλωνα, τον σκοτωμό και τον χαϋμό των ομοφύλων μέσα

στο Γαλαξειδί· και εκείνοι οι πανάπιστοι, έστοντας να μάθουσι ένα τόσο φαρμακωμένο μαντάτο, ωργισθήκασι περισσά και αφρίζασι από λύσσα εκδίκησης· και έστοντας να επάρουσι το Σάλονα, με προδοσία ενός Σαλονίτου, που τον ελέγασι Κουτζοθόδωρο, στας ιγ'. Αύγουστος μήνας, επεράσασι από σπαθίου και μαχαιρίου γερόντους, νέους και γυναικόπαιδα, ξεπληρόνοντας οι μαρότατοι κουρσάροι το γαίμα των συντρόφων, που με πόλεμο καλό 'χύθηκε στο Γαλαξειδί, ωσάν αφηγήθηκα άνωθες· και ύστερα, χορταίνοντας τη μαύρη ψυχή τους από γαίμα Χριστιανικό, εξεκινήσασι ωσάν το μελίσι μετρημόν μην έχοντας, καταπάνω στο Γαλαξειδί· οι γουν Γαλαξειδιώταις, βλέποντας ένα τόσο αμέτρητο φουσάτο, αρματωμένο με κοντάρια μακρυά, και σαίταις περισσais και περικεφαλαίais, που ελάμπασι ωσάν τον ήλιο, εμπήκασι στα καράβια και εμείνασι στη πολιτεία καμπόσοι γέροι, που δεν εχωρούσασι στα πλεούμενα· και ένας Γαλαξειδιώτης, που τον ελέγασι Χαραλάμπη, δεν επαραδέχθηκε ν' αφήση την πατρίδα· και μη ακούωντας ταις συμβουλαίς και παράκλησαις, εστάθηκε στο Γαλαξειδί, διά να διαυθεντεύση το κάστρο και αποθάνη τιμημένα· επήγε γουν στην εκκλησία και εξομολογήθηκε και με δάκρυα στα 'μάτια επαρακάλεσε τον Χριστό να τον βοηθήση· και εζώσθηκε τα άρματα, που τα ευλόγησε ο ιερέας, και ύστερα εξεκίνησε μονάχος και εστάθηκε στην πόρτα του κάστρου· ερχόμενοι γουν οι πειράταις και εμβαίνοντας στο κάστρο, ηύρασι τον Χαραλάμπη, που εχύθηκε καταπάνου τους, ωσάν λεοντάρι λυσσασμένο, και έσφαξε κάμποσους και ένα από τους κεφαλάδες· και ύστερα του έπεσε καταπάνω όλο το φουσάτο, και πολεμώντας ετσακίσθηκε το σπαθί του, και τον επιάσασι ζωντανό και τον εκάμασι χίλια κομμάτια· και το όνομά του είνε τιμημένο εις ένα βασιλικό χρυσόβουλλο. Εμβαίνοντας οι πειράταις ανεμπόδιστα στο Γαλαξειδί επεράσασι από σπαθίου ό,τι ευρήκασι ζωντανό, και ανάψασι φωτιά στα σπήτια και εκρημνίσασι και το κάστρο, που ήτανε ένα ευμορφότατο, φυκιασμένο με μάρμαρα μεγάλα από των Ελλήνων τον καιρό· ύστερα εμπήκασι και σταις εκκλησίαις και εκεί ευρήκασι τους γέρους γονατιστά παρακαλώντας ταις εικόναίς· άλλους γουν εσφάξασι, ωσάν αρνιά, οι αντίχριστοι εμπροστά στο Άγιο Βήμα, και άλλους επήρασι σκλάβους· ηθελήσασι γουν το μεγάλο θαύμα· ένας από εκείνους τους πειράταις, γουν και ταις εκκλησίαις να ξεγυμνώσουσι· ακούσατε γουν το μεγάλο θαύμα· ένας από εκείνους τους πειράταις βλέπωντας ένα κανδήλι εύμορφο, μαλαματένιο, που έκαie εμπρός στην εικόνα του Χριστού, ανέβηκε με μία σκάλα να το εξεκρεμάση, κορσεύωντάς το· και πριν να πάση το κανδήλι εκόπηκε το μαρότατο χέρι του και έπεσε νεκρό και κατάμαυρο, ωσάν πίσσα, καταγής· και μεγάλος σεισμός εγενέθηκε· ετότες εφάνηκε ένας καβαλάρης με σπαθί ξεγυμνωμένο και άρματα λαμπερά, και άρχισε να σφάζη τους πειράταις· και τους επήρε κυνηγώντας όξω από το Γαλαξειδί, μέσα εις τα βουνά, και εκεί έγινε άφαντος από την γη. Ετότες οι Γαλαξειδιώταις, κατατρεγμένοι επήγασι και εχτίσασι σπήτια στα τριγύρω νησόπουλα· εκεί γουν εχτίσασι και μία εκκλησία του Αγίου Κωνσταντίνου, και εμολώσασι και το νησί με πλάκαις μεγάλαις. Ύστερα από πενήντα χρόνια, ησυχάζωντας ο τόπος, και τους Μπολγάρους εξωλόθρευσε η οργή του Κυρίου, εβγήκασι οι Γαλαξειδιώταις πάλε στη Στερηά, και εξαναχτίσασι τα σπήτια του Γαλαξειδίου, που ήτανε όλο στάχτη και ερείπια, και λόγγοι, και ρουμάνια απάνου εφυτρώσασι.

M. X. 1054 Ιουλίου 6.

Ύστερα από κάμποσα, μία λοιμική ασθένεια, πανούκλα διαβολική, ερημάζοντας πολλές πολιτείας, έποιε εξολόθρεμα και κατά τα μέρη Σαλόνου, Λοιδορίκι, και Έπαχτου και Γαλαξειδί· και με πολλές μετάνοιαις, παράκλησαις και ταξίματα, έδωξε ο Θεός αυτή τη πανούκλα, που πολύν κόσμον εξωλόθρευσε.

M. X. 1059.

Περνώντας καιρός, ήρθασι άλλοι πειράταις, ενδυμένοι τομάρια, ωσάν αρκούδαις, και τρώγοντας άψητα κρέατα, ωσάν θερία, και ανθρώπους ζωντανούς στη σούφλα ειπήσασι· και εσκλαβώσασι ούλη την Ελλάδα, που την ελέγασι Ρουμανία· και σκλαβόνοντας τον τόπο απανθρωπινά οι αντίχριστοι, τον ετυραγνέυσασι· εχαλάσασι γουν ταις εκκλησίαις, και αρπάξασι ό,τι εβρήκασι ασημικό και μάλαμα και εβασανίσασι τους Χριστιανούς. Ετότες γουν το Γαλαξειδί και το Σάλονα ερήμαξε, και όσοι εμείνασι Σαλονίταις και άλλοι χωριανοί, μαζί με τους Γαλαξειδιώταις επήγασι και εκλεισθήκασι στα γύρω νησόπουλα, και εις κάτι παράμεραις σπηλαιίς μέσα εις βράχους βαθειούς, κατεβαίνοντας με τριχαίς, και ζώντας με φόβο και τρομάρα εις εκείναις ταις σπηλαιίς, όπου είνε κοντά στα νησόπουλα του Γαλαξειδίου κατά την στερηά· γιατί κανέναν δεν απεκοτούσε να φανερωθή, έστωντας εκείνοι οι φοβεροί πειράταις να εστεκόντασι με το σπαθί στο χέρι, σφάζοντας και αρπάζοντας· και εμεί[νασι κουρ]σεύοντας και εξολοθρεύοντας χρόνια δύο· και ύστερα ήρθανε καταπάνου τους βασιλικά στρατεύματα, και εγένηκε αμάχη φοβερή, και βοηθώντας και με την χάρι του Θεού, τους εξωλοθρεύασι και εξεσκλαβώθηκε το γένος.

M. X. 1081.

Περνώντας χρόνια κ' (1), φλότα αρμομένα από τα μέρη της Νταλμάτζιας και Μπρίντεζι επλοκάρασι τον Έπαχτο, και μη ημπορώντας να τον εκουρσεύσουσι, ήρθασι στη Βιτρινίτζα· και οι Βιτρινιτζώταις, με άλλους, ετρέξασι στο Γαλαξειδί, ζητώντας βοήθεια. Έστωντας γουν οι Γαλαξειδιώταις να κάνουσι πόλεμου ετοιμασίαις διά βοήθεια των Βιτρινιτζώτων, στέλνοντας διαλαλητάδες και στα γύρω χωρία, να τρέξουσι γοργόν βοήθεια, ήρθε μαντάτο πως οι κουρσάροι, κάνοντας ντεσμάρκο στους Γαλαξειδιώτικους κάβους, ερχόντασι αρματωμένοι καταπάνου στο Γαλαξειδί· και οι Γαλαξειδιώταις, έστωντας να μάθουνε ένα τόσο φοβερό μαντάτο, αρματωθήκασι και εδράμασι με τους Βιτρινιτζώταις και μερικούς από τα χωρία διά να βαρέσουσι τους κουρσάρους· έγινε γουν πόλεμος φοβερός, που εβάσταξε πολλές ώραις, και σκοτωμός αμέτρητος, και όσοι [κουρ]σάροι εγλύσασι, γοργόν εμβήκασι στα πλεούμενα και εφύγασι. Εκερδίσασι γ[ουν] οι Γαλαξειδιώταις ετότες την αμάχη και εσταθήκασι [νικη]ταίς· και έστωντας να εγένηκε εκείνη την (2) αμάχη στον Κάβο του Γαλαξειδίου, από ετότες ο κάβος ετούτος φέρνει την ονομασία Ανδρομάχης, ωσάν να λέμε που γενέθηκε αμάχη αντρειωμένη.

M. X. 1147.

Περνώντας κάμποσος καιρός, ήρθανε πάλε πειράταις από μέρη Φραγκίας με αρματωμένη φλότα και εκουρσεύσασι. την Πάτρα, τον Έπαχτο, τη Βιτρινίτζα και τη Βοστίτζα· επλοκάρασι και το Γαλαξειδί, και το επήρασι· και επεράσασι από σπαθίου όσους ευρήκασι, που εβαστάξασι άρματα. Ετότες γουν ερήμαξε η χώρα και οι άνθρωποι επήρασι τα βουνά και τα λαγκάδια, και εχτίσασι σπήτια απάνου σταις κορυφαίς του [βουνού], που είνε σήμερα το Βασιλικό μοναστήρι του Σωτήρος Χριστού, χτισμένο από τον αυθέντη Κυρ Μιχαήλ τον Κομνηνό, ωσάν παρακάτω θέλω αφηγηθή και ακούσατε.

Σ' εκείνους τους χρόνους ήταν αυθέντης εξακουστός σ' αυτά τα μέρη, ο Κυρ Μιχαήλ Κομνηνός, που εξουσίαζε στο σπαθί τους, κοντά σταις χώραις, τα κάστρα και βιλαέτια, και όλα τα μέρη ετούτα, αυθεντεύωντας έως το Σάλονα και Λοιδορίκι. Αυτάς γουν ο θεοφιλέστατος αυθέντης Μιχαήλ, που ήταν δυνατός και περιφημισμένος δέσποτας σ' ούλη τη Ρούμελη και χριστιανός βασιλέας, αγαπώντας τη πίστη υπερτιμημένα παρά το δεσποτάτο, έχτισε το Μοναστήρι ετούτο και ακούσατε. Αυτός γουν ο υπερτιμημένος και θεοαγάπητος Δέσποτας Μιχαήλ, τον καιρόν που υπανδρεύθηκε την μακαρίαν και αγιωτάτην οσίαν Θεοδώραν, του εφανερώθηκε ο Σατανάς και τον έβαλε εις πείραξη διαβολική να χωρίση την ομόζυγον και να πάρη μία [άλλη] γυναίκα (3), που είχε πλούτια πολλά, αποχτώντας τα με άτιμας μεταχειρίσαις, και ώ! της μακροθυμίας σου δέσποτα πολυέλεε Θεέ! [έδιωξε] την δούλη σου Θεοδώραν, επέρνωντας στο παλάτι του εκείνη την διαβολογυναίκα, που με μαγγανείαις και μαγείαις περίσαις, και με χίλια σατανικά ποτίσματα και φερσίματα του εσήκωσε το κεφάλι και τον έκαμε ν' αγαπήση εκείνη τη μάγισσα παρ[απολύ] και με τρελλαμόν κεφαλής, ξεχνώντας την πρώτην του γυναίκα. Η γουν υπεραγία του Θεού δούλη Θεοδώρα διωγμένη έφυγε μέσα εις ερημίαις· και εκεί μέσα εις σπήλαια και άγρια ρουμάνια ασκήτευε και.(4) εύμορφα είχε συντροφία· και έτρωγε ρίζαις χορταρίων και. (5) επαρακαλούσε τον Θεόν, χωρίς να έβγη από το άγιον στόμα της κανένα παράπονο δια τον άνδρα της Κυρ Μιχαήλ. Έτσι γουν διαβαίνασι οι χρόνοι· και ένα βράδυ, κοντά στα μεσάνυχτα εφανερώθηκε στον Μιχαήλ ο Κύριος ημών Ιησούς Χριστός, με όλη τη λάμψη της θεοτικής του ευμορφίας και του είπε αυτά τα φοβερά και θεοτικά λόγια.

- « Μιχαήλ! το κακό, όπου έκαμες, θα σου γένη
- » ένα φοβερώτατο κρίμα, διατί ακούωντας του εχθρού μου
- » Σατανά τα διαβολικά λόγια, εδίωξες την αγγελικήν σου
- » γυναίκα· εγώ θα σε παιδεύσω παραδειγματικά, ρίχνωντας
- » από τον ουρανό φωτιαίς και αστροπελέκια, που να σε κα-
- » τακάψουνε μαζί με την παλλακή την μαρώτατη του Σα-
- » τανά φιλενάδα· και αν αγαπάς την αγάπη μου, γοργόν να
- » πηγαίνης να πάρης την Θεοδώραν στο αρχοντικό σου,
- » δια να σου συχωρέσω το κακό, που έκαμες ».

Και ο δέσποτας Κυρ Μιχαήλ, ακούωντας αυτά τα θεοτικά λόγια, επήγε ο ίδιος και εύρηκε μέσα στους λόγγους την πανοσίαν Θεοδώραν, και με χίλιαις παράκλησαις και μετάνοιες

γονατιστά και δεόμενος την επήρε· και ώρισε γοργόν να βάλουν εκείνη τη μιαρώτατη μάγισσα απάνω εις ένα γαϊδούρι μουντζουρωμένη, και να της κάμουσι χίλιαι προσβολαίς και καταφρόνησαι, και ύστερα να την εκόψουσι σε τέσσερα κομμάτια και να την ρίξουνε στους σκύλους, διά παράδειγμα στον αιώνα τον άπαντα. Η γουν υπεραγία του Θεού δούλη Θεοδώρα, ώ! της υπεραγίας σου ελεημοσύνης; τον επαρακάλεσε να μη γένη ένα τοιούτο διαβολικό έργο, που φέρνει ατιμία στην αγία του Χριστού θρησκεία· και έτζι ο δέσποτας Μιχαήλ έδωξε εκείνη, χωρίς να εκτελεσθώσι οι ορισμοί και τα διατάγματα του, ακούωντας τα άγια λόγια της γυναίκας του, οσίας Θεοδώρας. Εκείνα γουν τα χρόνια που αφηγούμαι, οι Γαλαξειδιώταις έσποντας να πέσουν αι εκκλησίαι από ένα σεισμό φοβερώτατον, επαρακαλέσσασι τον δέσποταν Μιχαήλ να χτίση μίαν εκκλησίαν και ο δέσποτας ακούωντας και ταις παράκλησαις της ομοζύγου μακαρίας και πανοσίας Θεοδώρας, διέταξε να χτίσουσι ετούτο το βασιλικό μοναστήρι, με έξοδα όλο βασιλικά του Κυρ Μιχαήλ, και όνομα εβάλασι του Σωτήρος Χριστού, που έγλυσε τον Κυρ Μιχαήλ από το φοβερώτατο εκείνο αμάρτημα του Σατανά. Επιστάτης απάνω στο χτίσιμο, εστάθηκε ένας περίφημος τζινιέρης από το Γαλαξειδί, Νικολόν Καρούλην τον ελέγασι, που είδε κόσμο πολύν και εστάθηκε στην δούλευσι της Φραγκιάς· και αφού εχτίσθηκε το μοναστήρι του Σωτήρος, το επλούτισε ο δέσποτας Κυρ Μιχαήλ με πολλά βασιλικά και ανεχτίμητα δώρα, μανάλια από βασιλικό χάλκωμα, κανδήλια ασημένια και μαλαματένια και κολώναις από μάρμαρο περίφημο και κάτασπρο· και διά τούτο μνημονεύεται το όνομα του Κυρ Μιχαήλ σε όλαις ταις λειτουργίαις καθημεριναίς και επίσημαις, έσποντας και το όνομά του γραμμένο σε μία κολώνα μαρμαρένια, που είνε εμπρός στον νάρθηκα.

M. X. 1204

Σ' εκείνους τους χρόνους επήρασι οι Φράγκοι την εξακουσμένη Κωνσταντινόπολι, και επήρε καθένας στο μερίδι του χώραις και βιλαέτια περίσσα· και ένας από τη Σαλονίκη Φράγκος βασιλέας επήρε και το Σάλονα, χώρα παμπάλαια και εξακουστή στων Ελλήνων τον καιρό, και από ετότες λέγεται Σάλονα, λεγάμενη αλλέως προτήτερα. Αυτός γουν ο Φράγκος, επήρε και τα νησόπουλα του Γαλαξειδιού, που ήτανε μερικαίς φαμίλιας, απομεινάρια από τον καιρό της καταδρομής, και ηθέλησε να κουρσεύση και παρέκει. Ετότες γουν ο δεσπότης Μιχαήλ εσύναξε φουσατά, και πέρνωντας και τους Γαλαξειδιώταις, επήγαν στο Σάλονα, και έγινε “μάχη φοβερή και σκοτωμός και ενικηθήκασι οι Φράγκοι, και άλλοι εσκοτωθήκασι, άλλοι επιασθήκασι σκλάβοι· ετότες εσκοτώθηκε και ο αυθέντης του Σαλόνου ο Φράγκος, Κόντος λεγόμενος (6)· ετότες επήρασι οι Γαλαξειδιώταις και τα νησόπουλα από τους Φράγκους, διώχοντας τους.

M. X. 1259

Εις έτος. . . (7) ήρθανε πάλε στο Γαλαξειδί, που ήτανε όλο με λόγγους και κλαρία και ρουμάνια σκεπασμένο, οι Γαλαξειδιώταις, έσποντας τόσα χρόνια να γυρίζουνε στα βουνά και, σταις σπηλαιίς· εκάμανε και μερικά μικρά πλεύόμενα διά να κουβαλούν σιταριαίς και

πραγματείας μέσα στον κόρφο, κάμνοντας και ένα μικρό εμπόριο· και ύστερα από κάμποσα χρόνια αυξήσασι τα καράβια, και είχασι μία φλότα καλούτζικη, διατί ήτανε πάντα δομένοι στη θάλασσα, και από το πέλαγο εξούσανε, γιατί ο τόπος δεν εύγαινε [πολλά μασούλια] εις γεννήματα, όσπρια, και κάθε λογής; τρωγούμενα· και..... (8) μη ταξειδεύοντας την θάλασσαν εκαλλιεργούσανε τα κτήματα, όπου είχασι. Ετότες γουν αυθέντη είχασι τον Κυρ Εμμανουήλ (9), αδελφόν του Κυρ Μιχαήλ. Αυτός γουν ο Κυρ Εμμανουήλ, έστώντας δαιμονισμένο πνεύμα, όλο εγύρευε να αρπάξη χώραις· και συνάζοντας φουστάτα διαλεχτά, τα καλλίτερα της Ρούμελης, επήρε τα εμπρός, και πέρνωντας τη Θεσσαλονίκη, έφτασε έως το Βυζάντιον και ο Φράγκος βασιλέας εβγήκε εις μία μάχη· και ο Κυρ Εμμανουήλ πέρνωντας πολλά και αμέτρητα δώρα από τους Φράγκους, έπαυσε τον [πόλεμον]· ετότε edιάλυσε το φουστάτο και του εμοίρασε πολλά χαρίσματα· και σε μερικούς έδωκε χώραις· ετότες έστώντας να είχε στο φουστάτο του και διακόσιους πενήντα Γαλαξειδιώτας, που edείξασι μεγάλη ανδρεία και τάξη, τους εχάρισε πολλά δώρα, χαρίζωντάς του ώστε να μη πλερώνη το Γαλαξειδι κανένα δόσιμο εις τον Κυρ Εμμανουήλ, και μόνον αυθέντης τους να λέγεται, και όταν φουσατεύη να τον ακολουθάνε.

M. X. 1222–1259

Έστώντας [γουν] και ν' αποθάνη ο Κυρ Εμμανουήλ πήρε την αυθεντείαν ο αδελφός (του) (10) Κυρ Μιχαήλ· και υστέρα, πεθαίνοντας ο Κυρ Μιχαήλ, επήρε την αυθεντείαν του δεσποτάτου ο υιός του Κυρ Ιωάννης· και έχοντας στην Νεόπατρα την πρωτεύουσάν του, emάζωξε φουστάτα και εσηκώθηκε, λέγωντας πως δεν γνωρίζει την αυθεντείαν· του βασιλέως, έχοντας edική του αυθεντείαν· και ο βασιλέας, έστώντας και να μάθη τα μαντάτα, έστειλε καταπάνου του φουστάτα με τους καλλίτερους κεφαλάδες· και ο Κυρ Ιωάννης ευγήκε εις πόλεμο και ενίκησε τους εχθρούς του· και ο Βασιλέας, μαθαίνοντας το κακό μαντάτο, έστειλε καταπάνου του άλλα φουστάτα καλλίτερα με τους διαλεγμένους περιφημότερους κεφαλάδες, και ο κυρ Ιωάννης έστειλε παραγγελίαις και μπουλέτια, παρακαλώντας με τα δάκρυα στα μάτια τους Γαλαξειδιώταις και Λοιδορικιώταις και άλλους να τρέξουνε σε βοήθειά του. και αυτός θα τους πλερώση με το παραπάνου· και edράμασι διακόσιοι Γαλαξειδιώται, και διακόσιοι Λοιδορικιώταις, και διακόσιοι από άλλα χωρία, οι πλέον διαλεχτοί, και ανδρειότερα παλληκάρια με απόφασιν να ζήσουνε ή να πεθάνουνε· και ήρθασι γοργόν σε βοήθεια· και ο Κυρ Ιωάννης βλέπωντάς τους πολύ εχάρηκε και επήρε θάρρος· και την άλλη ήμερα epιάσθηκε φοβερά μάχη κάτω στο ποτάμι του Ζητουνίου, και εσκοτωθήκασι πολλοί από ταις δυο μεριαίς· και [ύστερα από] το απόγευμα εξαναπιάσθηκε ο πόλεμος· και οι Γαλαξειδιώται πρώτοι ξεσπαθωμένοι εκάμασι γιουρούσι, θαρρώντες πως θα τους ακολουθήσουνε και άλλοι· μοναχά οι Λοιδορικιώταις τους ακολουθήσανε, και οι άλλοι, οι πανάπιστοι και δολεροί, τους αφήκασι τραβώντας χέρι· και μη τρέχοντας σε βοήθεια καθώς εμπροστήτερα με όρκους φοβερούς είχασι αποφασισμένα να κάμουνε· και οι Γαλαξειδιώταις, έστώντας και να μείνουν μονάχοι και μη ημπορώντας να γυρίσουσι πίσω, ετραβήξασι τα σπαθιά και επέσασι μέσα στο βασιλικό στρατεύμα· και εγίνηκε ταραχή μεγάλη και πόλεμος φοβερός, που εγέμωσε ο κάμπος από κουφάρια· και οι Γαλαξειδιώταις, μαζί με πενήντα Λοιδορικιώταις, εσκοτωθήκασι όλοι τιμημένα με το σπαθί στο χέρι, και κανέναν δεν εκατεδέχθηκε να μείνη ζωντανός, και τον

πιάσουσι σκλάβον· και έτζι γουν εχαλασθήκασι τα παλληκάρια από το Γαλαξειδί, διά την προδοσία και αντιχριστιανικό φέροσιμο των συντρόφων, που τόσο άνανδρα τους επαράδωσασι στου εχθρού τα χέρια· εσκοτώθήκασι και από τα βασιλικά φουστάτα άνθρωποι αμέτρητοι, που εγεμίσανε οι κάμποι από κουφάρια· και θαρρεύοντας με αυτή την νίκη, τα βασιλικά στρατεύματα ύστερα επέσασι καταπάνου στα φουστάτα του Κυρ Ιωάννη, τα ετζακίσασι και εκατανικήσασι σκοτόνοντας και πάνοντας σκλάβους περισσούς· και αυτός ο Κυρ Ιωάννης με πολύ κίνδυνο ημπόρεσε να ξεφύγη καβαλικεύοντας άλογον γοργόν.

M.X. 1310

Ύστερα γουν περνώντας χρόνια πολλά, ήρθασι γραφαίς και χρυσόβουλλα από το χέρι του Βασιλέα, λέγοντας πως κουρσάροι περίσσοι και φοβεροί, που τους ελέγασι Ταραγωνάταις, με άρματα και φουστάτα διαλεχτά ήρθασι να επάρουσι ταις χώραις του Βασιλέα· [και ο] Βασιλέας, έστώντας και να πάρη σε μεγάλο φόβο [αυτούς τους πει]ράταις, έστειλε γραφαίς και μπουλέτια σε όλαις ταις χώραις Ρούμελης και Μωρέως, παραγγέλλοντας να αρματωθώσι όλοι γέροι και νέοι, και να έρθουσι βιαστικά καταπάνου στους κουρσάρους· και όποια χώρα ακούσει τους βασιλικούς ορισμούς [και βα]στάξει άρματα στους Ταραγωνάτας να μη πλερόνη κανένα δόσιμο και να κυβερνιέται από κεφαλιού της, πέρνοντας πολλά χαρίσματα βασιλικά και χάραις και δωρεαίς. Και όλοι ακούσασι τους βασιλικούς ορισμούς και αρματωθήκασι έως τρεις χιλιάδες ψυχομέτρι, Επαχίταις, Γαλαξειδιώταις, Λοιδορικιώταις και άλλοι χωριανοί και εδράμασι καταπάνου στους κουρσάρους· και ερχάμενοι στο κάμπο του Ζητουνίου δεν εσυμφωνήσασι διά τους κεφαλάδες, και υβρισθήκασι αδιάντροπα, και ύστερα εσκορπισθήκασι, και ολίγο έλειψε να έρθουνε στα χέρια· και οι Γαλαξειδιώται επήγασι στη δούλευσι του Κυρ Ανδρέα, που ήτανε ένας από τους πρώτους κεφαλάδες του Βασιλέα και εκάμασι δύο πολέμους καλούς, σκοτόνοντας περισσους κουρσάρους· και ύστερα εσκορπισθήκασι και ήρθασι στο Γαλαξειδί με πολλά δώρα του Κυρ Ανδρίκου· και ύστερα εσκορπισθήκασι και ήρθασι στο Γαλαξειδί με πολλά δώρα του Κυρ Ανδρίκου· και ύστερα οι κουρσάροι, διά την ασυμφωνίαν και ταις διχόνιας των Γραικών ανεμπόδιστα εμπήκασι και εσκλαβώσασι χώραις περισσασις και το Σάλονα.

M. X. 1397

Περνώντας καιρός κάμποσος, ήρθασι οι Τούρκοι και επήρασι από [σπ]αθίου στην αυθεντεία τους όλη τη Ρούμελη, άλλη με πόλεμο και άλλη με δίχως αμάχη. Ετότες γουν επήρασι το Ζητούνι. Στο Σάλονα ήταν ένας Φράγκος αυθέντης, Κόντος το παράνομα, κατά πολλά κακός άνθρωπος, κλέφτης, αρπαγός, και κακό[τροπ]ος· και εξεγύμοννε, και έδερνε και εβασάνιζε με αग्ραείαις και βασανίσματα τους Σαλονίταις, και τελευταίον μαθαίνοντας το πως ο δεσπότης Σαλόνου Σεραφείμ είχε πολλά πλούτια και μία ανεψιά ωραιότατη, βουλήν επήρε να την πάρη στο παλάτι του πέρνοντας ύστερα και τα πλούτια του δεσπότη Σεραφείμ· και ο δεσπότης, μαθαίνοντας το άρπαγμα της ανεψιάς του, εσήκωσε με λόγους τους Σαλονίταις εναντίο του τύραννου· και έγγραψε στους Τούρκους να έρθουσι να τους

επαραδώσωσι τα χέρια τους το Σάλονα λέγοντας καλλίτερα να δουλεύωμε Τούρκους παρά Φράγκους· και ο Κόντος μαθαίνοντας το πως το ασκέρι των Τούρκων έρχεται καταπάνου του, εκλείσθηκε στο κάστρο με τους εδικούς του διά να βαστάξη πόλεμο· και ο πανάπιστος διά το πείσμα, έσφαξε την ανεψιά του δεσπότη, φοβερίζοντας αν γλύση να εκδικηθή παραδειγματικά· και ερχόμενοι οι Τούρκοι επήρασι το Σάλονα· και ένας Σαλονίτης, που ήτανε στο κάστρο, έσφαξε τον Κοντό και πέρνωντας το κεφάλι του το επαρουσίασε στον αυθέντη των Τούρκων, και λαβαίνοντας το ο αυθέντης του έδωκε πολλά χαρίσματα, και υστέρα το επέταξε με καταφρόνεσι ποδοπατώντάς το. Επήρασι γουν οι Τούρκοι όλους τους Φράγκους σκλάβους· και τη γυναίκα του Κόντου επαράδωκε ο αυθέντης στο ασκέρι να την εξεντροπιάση· και τη θυγατέρα του, που ήτανε ευμορφωτάτη κόρη την εκράτησε διά λόγου του.

M. X. 1397–1404

Αναχωρών ο άρχοντας των Τούρκων, άφησε στα Σάλονα, στο ποδαρικό του αντιπρόσωπο, ένα από τους κεφαλάδες, που τον ελέγασι Μουράτ-μπη· και αυτός ο Μουράτμπη εσήκωσε κεφάλι, θέλοντας να γένη αυτοκέφαλος αυθέντης· και ο άρχοντας των Τούρκων, μαθαίνοντας τέτοια παράξενα μαντάτα, εγύρισε καταπάνου του με πολλά φουστάτα, και τον έπιασε ζωντανό και του έκοψε το κεφάλι και τη φαμίλια του την έδιωξε σ' ένα χωριό που είνε κοντά στο Σάλονα· και από ετότες το χωριό εκείνο λέγετε Σεργούνι, ωσάν να λέμε εξορία βάλλοντας και άλλον άρχοντα στο Σάλονα.

Ετότες ο Κυρ Παλαιολόγος, έστώντας αυθέντης του Μωρέως, εβουλήθηκε να διώξη τους Τούρκους, και εβγαίνοντας από τα Εξαμίλλια επήρε όλα τα χωριά στο μέρος του· και ήρθε καταπάνου 'στο Σάλονα και έγεινε φοβερή αμάχη, και οι Τούρκοι νικηθήκασι και εχαλαστήκασι μαζί με τον μπή τους. Και ο κυρ Παλαιολόγος εξουσίαζε το Σάλονα, το Λοιδορίκι, Γαλαξειίδι και αλλά αχαμνότερα χωριά. Μαθαίνοντας αυτά τα κακά μαντάτα ο Μπέης του Ζητουνίου εξεκίνησε καταπάνου του με αμέτρητο ασκέρι, και ο Κυρ Παλαιολόγος μην ημπορώντας να εξαναντιάση, έφυγε γοργόν και εκλείσθηκε στο Ξαμίλλι. που ήταν καστρογυρισμένο· και ετότες, έστώντας αδύνατος να βαστάξη ταις χώραις επούλησε τα Σάλονα, το Γαλαξειίδι το Λοιδορίκι και τη Βετρινίτζα είς κάτι Φραγκοπαπάδες, που ελέγοντο αδελφάτο της Ιερουσαλήμ, που είχανε άρματα και πλεούμενα καλά· και οι Φραγκοπαπάδες ήρθανε με τρεις γαλιόταις αρματωμέναις, για να πάρουν στην αυθεντεία τους τα μέρη· και φοβούμενοι τους Τούρκους, ήρθασι στο Γαλαξειίδι και με χίλιαις παράκλησαις, όρκους και ταξίματα τους έδωκαν οι Γαλαξειδιώταις δύο νησιά του αγίου Κωνσταντίνου και Αγίου Δημητρίου με την υπό[σχεσιν (11)] των Τούρκων και να επάρουνε τα Σάλονα και τα άλλα χωριά, που, αγοράσασι από τον Κυρ Παλαιολόγο. Ετότες εχτίσασι διά δωρεά και χάρισμα μια εκκλησία στο Γαλαξειίδι με έξοδα του αδελφάτου· και όνομα της εβάλλασι Άγιος Ιωάννης των Ιεροσολύμων, και ύστερα οι Γαλαξειδιώταις την εξανανομάσασι Παντελεήμων (12), διά την συμφωνία του ονόματος. Και το αδελφάτο, αφού εκάθησε στα νησιά γ'. μήνας και είδε πως δεν ημπορούσε να κάνη τίποτες, μήτε να επάρουσι και ταις χώραις από τους Τούρκους,

εμσεύσανε χολιασμένοι χάνοντας και κάμποσα φλωρία, που τους εφάγασι οι Λοιδορικιώταις και Βιτρινιτζιώταις, και ακούσατε: ερχάμενοι κρυφά επέσασι σε κουβέντα με τους [Λοιδορι]κιώτας να εσφάξουσι τους Τούρκους, σηκώνοντας και παντιέρα ρεμπελίας· και διά τούτο με μεγάλη χαρά τους έδωκε το αδελφάτο χρήματα και φλωρία διά να κάμουςι τη ρεμπελία· και οι Λοιδορικιώταις, γελώντας τους Φράγκους τους επήρασι και άλλα φλωρία τάχα πωώς θα τα μεράσουνε και στους Βιτρινιτζιώταις και στα άλλα χωρία, διά να σηκωθή το ρεμπελιό σύμφωνα σε πολλά μέρη και να επετύχη· και εκάμασι όρκους· και απεργώντας κάμποσος καιρός, οι Λοιδορικιώταις μήτε εκινούσανε το πόδι· και το αδελφάτο τους επαράγγειλε να θυμηθούν τους όρκους· και οι Λοιδορικιώταις, γελώντας τους επαραγγείλασι πως να μη τους πειράζουνε, διατί θα τους προδώσουνε στους Τούρκους· και τον όρκο, που εκάμασι, δεν πάνεται, διατί οι φράγκοι δεν πιστεύουνε αληθινό Χριστό, και είνε Αντίχριστοι, και όποιος τους εγελάσει θα ήναι συγχωρημένος από τον Θεό· και έτζι τους εφάγασι τα φλωρία οι Λοιδορικιώταις, μασκαρεύοντας τους και υστέρα. Αλλά τέτοιοι κουτοί που είναι οι Φράγγοι τέτοια και χειρότερα έπρεπε να πάθουσι.

Εξουσιάζοντας ένας Τούρκος, Πριλεμπές τον ελέγασι, το Λοιδορίκι, το Γαλαξειίδι και τα άλλα χωρία και την χώρα του Επάχτου εγεννήθηκε στο αναμεταξύ μία διχόνια σε Ρωμαίους και Τούρκους, και εσηκώσασι οι Ρωμαίοι άρματα στους Τούρκους, και εσκοτώσασι καμπόσους ζορπάδες που δεν είχασι βασταμό διά ταις κακαίς τους πράξεις και φερσίματα· και έστοντας να έρθουσι πολλά ασκέρια Τούρκων καταπάνου τους, οι Λοιδορικιώταις και καμπόσοι Σαλονίταις εδράμασι στο Γαλαξειίδι και επαρακαλέσασι τους Γαλαξειδιώταις, που είχασι πλεούμενα, να εμβούσι στα πλεούμενα και να μσεύσουσι στις Φραγκιάς τα μέρη, φεύγοντας τους Τούρκους· και εκεί, που ελογαριάζασι ετούτα ήρθε ένα μπουγιουρντί μπουλεντί από τον άρχοντα του Σαλόνου, τον Τούρκον, που τους έλεγε το πως δεν θα πειράξη στο τίποτα μήτε τους Σαλονίταις μήτε τους Γαλαξειδιώταις, μήτε τους Λοιδορικιώταις, μονάχα να γυρίσουνε στα γονικά τους· και αυτοί, έστοντας και να έχουσι φόβο απιστίας, εστείλασι ένα Γαλαξειδιώτη, τον καπετάν Γιανάκη Καβάσιλα, που ήτανε ένας πολύ προκομμένος άνθρωπος, λαλώντας πολλά άφοβα και σκεφτικά. και επήγε στο Σάλονα, από μέρους Γαλαξειδιώτων, Σαλονίτων και αλλωνών, διά να κάμη ταις συμφωνίαις, με όρκους τρομερούς· και αυτός, πέρνωντας πολλά δώρα, επήγε στο Σάλονα, και επαρουσιάσθηκε στον άρχοντα των Τουρκών, και εσυντύχασι πολλά πράγματα· και ο μπέης τους έκαμε όρκους στο κοράνι και στο Μωχαμέτη, που επίστευε, το πως να είναι συχωρημένοι και απείραχτοι και να γυρίσουνε στα γονικά τους, και να τηράγουνε τη δουλιά τους. Και έτζι ετελείωσε η φέστα αυτή με χαραίς, και εγλύσασι τον τρομερό κίνδυνο, που τους επερίμενε.

Πέρνοντας οι Τούρκοι το Γαλαξειίδι, το είχανε στην αυθεντεία τους και το ώριζε ο μπέης, που ήτανε στο Σάλονα· και ύστερα, πλοκάροντας οι Τούρκοι τον Έπαχτο, που τον είχασι οι Βενετζάνοι, ήρθε ο μπέης και εκάθησε στο Γαλαξειίδι· αυτός γουν ο μπέης, τον ελέγασι Χατζή-Μπαμπά, και ήτανε καλός άνθρωπος· και έστοντας αυτός ο μπέης, να θέλη να χτίση τζαμί και μιναρέ, πολύ εκακοφάνηκε στους Γαλαξειδιώταις, μη θέλοντας να έχουνε τζαμί κοντά σταις εκκλησίαις· και με χίλιαις παρακάλεσαις, ταξίματα και δοσίματα, εκαταφέρασι το Χατζή-

Μπαμπά να μη χτίση τζαμί και μιναρέ, και ο μπέης πέρνοντας και πολλά χρήματα, δεν έχτισε τζαμί και μιναρέ· έμεινε γουν ο μπέης αυτός τέσσερα χρόνια στο Γαλαξειδί, και από μία βαρεία αρρώστια απέθανε· και οι Γαλαξειδιώταις πολύ τον ελυπηθήκασι κατάκαρδα. και τον εθάψασι με παράταξαις, ωσάν να ήτανε Χριστιανός, έστωντας και να ήνε καλός άνθρωπος. Και ύστερα εστάλθηκε ένας άλλος μπέης, πολλά κακός άνθρωπος, και μάχωντας τους χριστιανούς· και έπερνε και έδερνε, και ύβριζε την πίστι και το Χριστό, όπου να εστεκότανε· και μένωντας δύο χρόνια ήρθε φερμάνη να πηγαίνη στον πλόκο του Επάχτου και εκεί μία μπάλα θεοτική τον εσκοτώσε γιατί ήτανε πολλά κακός άνθρωπος, εχθρεύοντας τους Χριστιανούς. Και ήρθε άλλος μπέης, που τον ελέγασι Ιζάρμπεη, πολλά καλός άνθρωπος, και αυτός έφκιασε με ειδικά του έξοδα το κανάλι το λιθαρένιο, που κατεβαίνει από το μετόχι της Αγίας Τριάδος το γλυκό νερό έως τ' αμπέλια· και έφκιασε και μία βρύσι, που φαίνεται ακόμα το όνομα του με Τουρκικά γράμματα και Ρωμέϊκα, λέγοντας. "Αυτή την βρύσι την έφκιασε με ειδικαίς του εξόδεψαις ο Ιζάρ-μπεης, για σεμπάπι των γονικων του· και οποιός στρατοκόπος πίνει διψασμένος να τον συγχωράη μνημονεύοντάς τον· απ' . (1480), μήνας Γεννάρης κθ' . (29)". Και έμεινε γουν ο Ιζάρ-μπεης αυθέντης στο Γαλαξειδί, αυθεντεύοντας και το Σάλονα και το Λοιδορίκι και μέρος από το Βενέτικο· και ύστερα, πέρνωντας οι Τούρκοι τον Έπαχτο. (13) ήρθε προσταγή βασιλική να σηκωθή ο μπέης από το Γαλαξειδί, και να πηγαίνη στο Σάλονα· και έτζι ο Ιζάρ μπέης επήγε στο Σάλονα, και ελυπηθήκασι πολλά οι Γαλαξειδιώταις, γιατί ήτανε ένας καλός άνθρωπος. Και δεν έμεινε Τούρκος κανένας στο Γαλαξειδί· μονάχα κάθε χρόνο ερχόντασι τρεις Τούρκοι και εμαζόνασι το χαράτζι, που το Γαλαξειδί επλέρονε, καθώς και την σήμερα γένεται.

M. X. 1571–1574

Εκεί που διηγάμαι θα σας είπω και ένα κακό, που εγενέθηκε με απιστία των Φραγκών, που πάντα πολεμάνε τη Ρωμέϊκη πίστι, Έστωντας οι Φράγκοι να νικήσουνε την Τούρκικη αρμάτα, επαραγγείλασι σε όλους τους Χριστιανούς πως να σηκώσουνε άρματα κατά τους Τούρκους, και αυτοί θα τους συντρέξουνε. Ακούοντας γουν τέτοια παρηγορητικά λόγια, οι Χριστιανοί με μεγάλη χαρά και πολύ κρυφά ετοιμασθήκασι για να βαρέσουνε τους Τούρκους. Έρθασι γουν πολλοί Μωραΐταις στο Γαλαξειδί, και μέσα στην εκκλησία του Αγίου Παντελεήμονος εκάμασι με τους Γαλαξειδιώταις ταις συμφωνίαις με όρκο για να σηκωθύνε την ίδια ημέρα· και οι Λοιδορικιώταις το επαραδεχθήκασι, και οι Σαλονίταις, όσοι ήρθασι κρυφά στο Γαλαξειδί, και εμείνασι σύμφωνοι πως άλλοι της στερηάς και άλλοι του πελάγου να βαρέσουνε τους Τούρκους, λέγοντας· *“ή να πεθάνωμε ή να ξεσκλαβωθούμε· και όποιος μετάνοιώσει ή προδώσει αυτά, που είπαμε να μην ιδη Θεού πρόσωπο”*· και εβά[λασιν όλοι] τα χέρια επάνου σταις εικόναις. και επήκασι φοβερόν όρ[κον]... συμφωνημένος καιρός, ένας Βοσιτιζ[άνος] [επρόδω]κε το μυστικό στους Τούρκους.(14), εβάλανε λάψι· και εκεί με αδιήγη[τον...?] τους εσκοτώσασι με σπαθιά και πιστολιαίς, βιάζοντάς τους να μαρτυρήσουνε τους συντρόφους. Και όσοι Μωραΐταις εγλύσσασι, επήγασι στην Μάνη, και εκεί εσηκώσασι σεφέρι, σφάζοντας τους Τούρκους. Τρεις Μωραΐταις, ερχάμενοι κρυφά στο Γαλαξειδί, αφηγηθήκασι τα τρεχάμενα και τους ελέγασι να σηκώσουνε σεφέρι· και οι

Γαλαξειδιώταις εστείλασι γοργόν την νύχτα στο Λοιδορίκι, στην Βιτρινίτζα και στο Σάλονα παραγγέλλοντας στους συντρόφους τα μαντάτα· και ήρθασιν οι Λοιδορικιώταις, Βιτρινιζώτες στο Γαλαξείδι, και αποφασίσασι να σηκώσουνε σεφέρι, και να σκοτώσουσι τους Τούρκους θαρρώντας και στη βοήθεια των Φραγγών και εμαζωχθήκασι τρεις χιλιάδες και επήγασι κατ[απάνω] στο Σάλονα, στέλνοντας μαντατοφόρους να σηκωθούνε και οι άλλοι από το Βενέτικο· και απόξω από το Σάλονα ήύρασι το Τουρκικό ασκέρι, που μαθαίνοντας τα μαντάτα εβγήκε να τους βαρέση. Εκεί ήρθασι οι μαντατοφόροι, το πως από το Βενέτικο κανέννας δεν σηκόνει άρματα, και οι Φράγκοι πουθενά δεν φαίνονται, και πως τους εγελάσασι και βοήθεια δεν στέλνουνε. Ακούοντας αυτά τα μαντάτα, άλλοι εδειλιάσασι και εφύγασι, και το ασκέρι των Ρωμαίων εδιαλύθηκε άταχτα. Περνώντας δυο ημέραις, ήρθασι στο Γαλαξείδι γράμματα από τον μπέη, το πως τους συμπαθάει, και να έρθουσι στο Σάλονα οι κεφαλάδες για να ειπούσι στο μπέη το πως εγίνηκε αυτό το πράγμα, και να μην έχουνε κανένα φόβο, και τους έβαλλε όρκο το σπαθί και το κεφάλι του. Οι γουν Γαλαξειδιώταις εμπήκασι σε μεγάλη έννοια· και εκεί ήρθασι και οι Λοιδορικιώταις και τους αφηγηθήκασι τα ίδια. Ετότες αποφασίσασι να πηγαίνουσι στο Σάλονα, ελπίζοντας στους όρκους του μπέη το πως δε θα πειράξη. Εξεκινήσασι γουν εικοσιτρείς οι πρώτοι νοικοκυραίοι Γαλαξειδιώταις, μαζή με τους Βιτρινιζιώταις και Λοιδωρικιώταις και επήγασι στο Σάλονα, και ο μπέης τους εδέχτηκε με τιμαίς και χαρά ψεύτικη· και αφηγώντας το πως εγελασθήκασι από τους Φράγκους και εσηκώσανε άρματα, μα κανένα κακό δεν εκάμασι, ο μπέης τους εσυχώρησε και εσυβούλεψε να ήνε πάντα φρόνιμοι και να τηράγουν τη δουλειά τους, και το πουρνό σύνταχα να μισέψουσι. Ακούσατε γουν το τρομερό γέλασμα, που τους έκαμε ο μπέης, και το μαρτυρικό τους θάνατο· το βράδυ εδιάταξε και τους επιάσασι ένα ένα, και τους εδέσσασι με σίδερα, και τους εβάλασι σε ένα σκοτεινό μπουντρούμι και εκεί με τα σπαθιά τους εσφάξασι όλους, ογδοήντα χωρίς να λείπη κανέννας· και ένας μονάχα από χωριό Βουνοχώρα, που τον ελέγασι Δημήτρη Λυκοθανάση, έστωντας ανδρειωμένος άνθρωπος, έσπασε τα σίδερα, και αρπάζοντας το σπαθί ενού τζελάτη, έσφαξε δυο Τούρκους και τον πορτιέρη, και, τρέχοντας ωσάν ελάφι, έγλυσε από το μακελειό· και ύστερα από πέντε ημέραις ερχάμενος στο χωριό του, επέθανε. Εσκοτωθήκασι γουν με χίλια βασανιστήρια οι άλλοι ογδοήντα, οι πρώτοι κεφαλάδες και τα ανδρειότερα παλληκάρια, με απιστιά μεγάλη· ακούσατε· είκοσι δύο Γαλαξειδιώταις· τρεις Βουνοχωρίταις· δύο Πεντεορίταις· τρεις Αγιαθυμιώταις· δέκα Βιτρινιζώταις· τρεις Κισσελίταις· δύο Βιδαβίταις· είκοσι Λοιδορικιώταις· και δέκα τέσσερες Σαλονίταις· όλοι για την πατρίδα και την θρησκεία, συμπαθημένοι από όλαις ταις αμαρτίαις!

Εις έτος αφπ'. (1580), σεισμός μεγάλος και τρομερός εγκρέμισε πολλά σπήτια στο Γαλαξείδι, Σάλονα, Λοιδορίκι και Έπαχτο. Ετύτες γουν επέσσασι ούλα τα κελλία του Μοναστηρίου του Σωτήρος, και ως εκ θαύματος η εκκλησία δεν επέσε, ούτε και εσειστήκεν, αλλά ούτε και πέτρα ερραγίστη· επλακωθήκασι γουν τρεις μοναχοί μέσα εις τα κελλία τους και ύστερα εχτίσα άλλα κελλία με πέτραις προσωρινά οπού και τώρα είνε ακόμα τριγύρω· ετότε γουν σύρριζα εχάλασ ένα χωριό, που το ελέγασι *Μυγιά*, και οι εγκάτοικοι, που εγλύσασι, επήρασι τα βουνά κλαίοντας· και εκεί εφανερώθηκε ο άγιος Ευθύμος, και τους επαρηγόρησε και τους είπε να πηγαίνουσι πίσω στο χωριό, και να καθήσουνε, και να μη

φοβώνται τίποτες, και αυτός τους διαυφεντεύει, εκείνα τα λόγια, εγυρίσασι και εξαναχτίσασι πίσω τα πεσμένα σπήτια, και το χωρίον ωνομάσασι Αγίαν Ευθυμίαν, προς δόξαν και τιμήν του Αγίου, που τους εγκάρδιωσε, και τους είπε το πως θα τους διαυθεντεύη. Επάθασι στο σεισμό εκείνο και τα χωρία Καλοπετριτζα, και Βουνοχώρα και Πέντε-Όρνια και τα αλλά του Σαλόνου.

M. X. 1660

Εκείνους τους χρόνους, πολλοί κουρσάροι κατατρεμένοι από τα μέρη της Μπαρμπαριάς και Αλτζέρι, εμαζωχτήκασι στον Έπαχτο. Ένας από τούτους τους κουρσάρους, έχοντας μάνα χριστιανή και πατέρα Τούρ[κον, που] τον ελέγασι Ντουρατζίμπεη, είχε την αυθεντία του κόρφου με φερμάνι Βασιλικό· μίαν ημέρα δυό Γαλαξειδιώτικαις γαλιόταις, θεληματικώς ή ανήξερα δεν τον εχαιρετήσασι στο πέλαγο με σινιάλο και κανονιαίς· και ούτος πολύ θυμωμένος στέλνει αποκρισάρην στο Γαλαξειδί για να πάρη αυταίς ταις γαλιόταις και ταις παραδώση στα χέρια του πειράτου· οι Γαλαξειδιώταις δεν το επαραδεχτήκασι, και ο κουρσάρος του Έπαχτου με δέκα γαλιόταις, που είχασι όλο κανόνια μπρούτζινα και φοβερά, ήλθε απόξω στο λιμάνι και τους επαραπονέθηκε διά το αφρόντε (15), που του εκάμασι, και εγύρευσε να του πλερώσουσι τρεις χιλιάδες βενέτικα, αλλάεως θέλει κάψει ούλα τα καράβια και τα σπήτια· οι Γαλαξειδιώταις δεν το επαραδεχτήκασι· και ο Ντουράτζ-μπεης, έστωντας και να στοχάζεται το πως πολλά να εξήτησε. εξανάστειλε, καταβαίνοντας σε δύο χιλιάδες βενέτικα, χίλια μετρητά και χίλια σε διάστημα μιας χρονιάς, με ντεσκερέ χρεωστημάς. Και οι Γαλαξειδιώταις εστείλασι με μιά λάντζα (16) τον καπετάν Θεοδωρή Μπαμπαδήμο, που ήτανε ένα περιφημισμένο παλληκάρι, για να είπη του πειράτου το πως άφελα ακαρτερεί, και οι Γαλαξειδιώταις σατανικώς και με φοβέραις δεν δίδουνε μήτε κάλπικο άσπρο· και ο κουρσάρος θυμώνοντας έβγαλε το σπαθί και εχύθηκε στον καπετάν Θεοδωρή, για να του κόψη το κεφάλι· και ο καπετάν Θεοδωρής εσταύρωσε τα χέρια και δείχνοντας τα στήθια του “χτύπα, παληομουρτάτη, του είπε, ένα άνθρωπο ξαρμάτωτο, που θαρρεύοντας στον όρκο σου, ήλθε χωρίς σπαθί και άρματα· σαν ήσαι παλληκάρι δέσε μου το ένα χέρι, και στο άλλο δώσε μου ένα μαχαίρι, και ελάτε τρεις απάνου μου, και σαν με σκοτώσετε να σας ήνε χαλάλι”. και ο πειράτος ακούωντας ανέλπιστα [αυτά] τα παλληκαρήσια λόγια, εκατέβασε το σπαθί του και τραβώντας τα γένεια του έφυγε· ετότες ήρθασι δύο κουρσάροι αράπιδες και είπασι του καπετάν Θεοδωρή να κατέβη στο αμπάρι, έστωντας σκλάβος· και ο καπετάν Θεοδωρής αρπάζοντας ένα σίδερο, που ηύρε εκεί κοντά του, εχτύπησε τον ένα κουρσάρο στο κεφάλι και τον εσκότωσε, και χτυπώντας και τον άλλον, έπεσε στη θάλασσα, και βουτώντας ευγήκε στο Γαλαξειδί, και εδιηγήθηκε τα τρεχάμενα. Ετότες πληά αρχίνησε μία φοβερή αμάχη από το πουρνό, ως το δειλινό, που επέσασι μπόμπαις και τόπια περίσσα, και κάμποσα σπήτια Γαλαξειδιώτικα, έστοντας στο περιγιάλι, επέσασι από τον βρόντο και το σείσιμο των κανονιών και πολεμώντας μιά μπόμπα Γαλαξειδιώτικη, μεγάλη και βροντερή, επήγε και εχτύπησε μέσα στο τζιμπιχανέ (17) του πειράτου, και πετιέται στον αέρα η γαλιότα, και καίονται και άλλες τρεις· ετότες ο κουρσάρος με την εντροπή στα μούτρα και με χολιασμένη καρδιά, έφυγε μέσα σε μία γαλιότα μισοκαϋμένη, που εμπόρεσε να γλύση, γιατί αι άλλαις τέσσαρες καήκανε, και η αποδέλοιπαις

πέντε πιαστήκασι πρέζα (18). Εσκοτωθήκασι κουρσάροι εκατόν τριάντα, και Γαλαξειδιώταις πενήντα οχτώ, και κοντά στους άλλους και ο καπετάν Θοδωρής Μπαμπαδήμος, που παραπάνου αφηγήθηκα. Αυτός γουν ο καπετάν Θοδωρής, έστωντας να ρίχνη ένα κανόνι, έσκασε το κανόνι και τα κομμάτια τον εσκοτώσασι μαζή με άλλους δυό· έζησε δύο ώραις, και τελειώνωντας η αμάχη και μαθαίνωντας το πως ενικήσασι οι Γαλαξειδιώταις είπε· “τώρα Θεέ μου, πεθαίνω ευχαριστημένος!” και εξεψύχησε· και ώντας λαβωμένος, λησμονώντας ταις πληγαίς του εγκάρδιωνε τους γειτόνους του λέγοντας· “χτυπάτε, μωρέ παιδιά, τους παληομουρτάρηδες!”

Αυτά, που αφηγάμαι εγενήκασι 'μέρα παρασκευή, τον Μάρτη μήνα, 'σαρακοστής μεγάλης πρώταις 'μέραις· και έστωντας εκείνος ο πειράτος, χολιασμένος και κατάκαρδα εντροπιασμένος, με συνέργεια διαβόλου, που πάντα αμάχεται τους χριστιανούς, εγύρευε ώρα και στιγμή για να εκδικηθή το Γαλαξείδι, που τόκαμε τόσο μεγάλο αφρόντε, που δεν είχε μούτρα να προβοδίση στον κόσμο, γιατί όλοι τον επεριγελούσασι· και ακούσατε τί μηχανάται ο τρισκαταραμένος κουρσάρος· εκείναις ταις ημέραις ήτανε μεγάλη εβδομάδα που κάθε χριστιανός, αφήνοντας ταις δουλειαίς του και κάθε μεταχείριση, πηγαίνει με ευλάβεια σταις εκκλησίαις για να προσκυνήση τα άγια και θεοτικά πάθη του Χριστού, που για λόγου μας τους ανθρώπους, εκαταδέχθηκε και εγένηκε άνθρωπος σωστός, και εσταυρώθηκε από το παράνομο γένος των Εβραίων. Ετότες γουν πάνει και αρματόνει ο Νουρατζίμπεης οχτώ γαλιόταις, και εμπαρκάρει ασκέρι αρματωμένο όλο από άπιστους Μουσουλμάνους. Ετότες, έστωντας να εξημερώνη κυριακή ήμερα, που όλοι με χαραίς και αγαλλίασι γιορτάζουσι την Ανάστασι και τη Λαμπρή του Σωτήρος, από πρωί σύνταχα, δύο ώραις πριν να εξημερώση, οι Γαλαξειδιώταις επήγασι σταις εκκλησίαις για να δοξάσουνε την Ανάστασι, και κανέννας δεν απόμεινε στα σπήτια και στα πλεούμενα, γιατί όλοι μικροί και μεγάλοι, άνδρες, γέροι και γυναικόπαιδα επήγασι σταις εκκλησίαις· ετότες γουν ο πανάπιστος και μαρότατος πειράτος ξεμπαρκάρει το ασκέρι του και με το σπαθί στο χέρι εμπαινει στην πολιτεία, και καίοντας τα σπήτια μπλοκάρει ταις εκκλησίαις και επέρασε από σπαθίου άνδρες, γέρους και γυναικόπαιδα, εσκούζασι και εβελάζασι· αμή εκείνος ο αντίχριστος κανένα έλεος και συμπάθειο ευσπλαχνίας δεν είχε· και μέσα σταις εκκλησίαις εμπήκε καταματωμένος και ξεσπαθόνωντας, και εμπροστά στην αγία τράπεζα ο παμαρότατος Σατανάς έσφαξε δύο παπάδες, τον Παπαχρήστο και τον Παπαθανάση· και ετότες εγένηκε μεγάλος σεισμός και έπεσε η εκκλησία και εσκοτώσε πέντε κουρσάρους.

Έστοντας και να γίνη τέτοιο μεγάλο και αδιήγητο φονικό, που στόμα ανθρώπινο και καντήλι δεν ημπορεί να ζωγραφίση, ωσάν πρέπει, απομείνασι Γαλαξειδιώταις γλύσαντες από το μακελειό, επήρασι τα βουνά και τα πλάγια και τους λόγγους, και εχτίσασι 'δω και κει καλύβαις και δύο εκκλησίαις, μία της Παναγίας και άλλη του Προφήτου Ηλία· και εκεί, οπού εμαζωχτήκασι, το λένε Παλιο-Γαλάξειδο, ωσάν να λέμε παληά χώρα. Και εμείνασι κατατρεμένοι χρόνια δέκα τρία· ύστερα εφανερώθηκε ο Άγιος Ιωάννης ο Πρόδρομος και Βαπτιστής και τους είπε να καθήσουνε στη παλαιά χώρα, γιατί εκείνος, που εφοβόντασι, ο κουρσάρος, τον μπήρε μπάλα, που ήτανε οργή θεοτική, και βράζει στα κατράμια της κόλασης·

και να χτίσουν και πέντε εκκλησίες, και να βάλουν ονομασία απάνου στη χώρα *Πενταγίοι*, ωσάν να λέμε που είχε πέντε εκκλησίες, που τους διαυθέντευαν· και να μη κάμουν άλλο τίποτε από κεφαλιού τους, γιατί εκείνος ο πειράτος ήταν ο ίδιος ο Σατανάς, έχοντας μούτρα ανθρωπιά, και να κάμουν δεήσαι στο θεό, για να έβγη από τη χώρα το δαιμόνιο, που εμπήκε, και τους έκαμε ένα τόσο μεγάλο κακό· και οι Γαλαξειδιώταις, ακούοντας αυτά τα άγια και θεοτικά λόγια, εκάμασι κατά το όρτινο του Αγίου και την ορμήνεψη, και παγαίνοντας στο Γαλαξείδι, που ήταν ένας σωρός από παλαιά χαλάσματα και πέτραις, εξαναχτίσασι τα σπήτια· και κάνοντας δέησι και ταις λιτανίαις, κατά την ορμήνεψη του Αγίου, εβάλασι το όνομα το καινούργιο *Πεντάγιοι* και την στιγμή εκείνη ακούστηκε μία βροντή από τον κάτω κόσμο, και ο ουρανός εμαύρισε, και η θάλασσα εφούσκωσε, και τρία δαιμόνια επέσασι στη θάλασσα και επνιγήκασι· και ένας άγιος εφάνηκε με μαύρα ράσα, περπατώντας απάνου στη θάλασσα, και ευλόγησε σε τρεις μεριάς· και έπαψε το φούσκωμα της θάλασσας, και ο ουρανός εξαστέρωσε, και εγίνηκε χαρά Θεού (19)· και οι Γαλαξειδιώταις, βλέποντας ένα τέτοιο μεγάλο θαύμα, επροσκυνήσασι τον Κύριο, ευχαριστώντάς τον διά την διαυθέντευση που τους έδειχνε τόσο ολοφάνερα.

M. X. 1690

Ήτανε φαμίλιας ψυχομέτρι, που ήρθασι, εννενήντα. και σε δέκα χρόνια εγενήκασι με την ευλογία του Κυρίου διπλαίς, και εφυκιάσασι κάμποσα μικρά πλεούμενα, γιατί όλα τα άλλα τα έκαψε και τα επήρε εκείνος ο διαβολοπειράτος· και περνώντας χρόνια τριάντα τρία, εδώκασι πάλε την παλαιά ονομασία στο Γαλαξείδι, γιατί έτζι επρόσταξε ο ίδιος Αγιάνης, φανερονόμενος το βράδυ στον ύπνο του καπετάν Μήτρου Βαρνάβα, που ήτανε θεοφοβούμενος άνθρωπος και κοσμογυρισμένος πηγαίνοντας σε πολλά μέρη Φραγκίας· και βλέπωντας αυτό το θεοτικό ενύπνιο, επούλησε ό,τι και αν είχε, και επήγε μ' ένα καράβι Φράγκικο στα Ιεροσόλυμα, όπου και εγενέθηκε και Χατζής.

Αυτή γουν είνε η αληθινή ιστορία αυτού του τόπου, έστωντας πατρίδα μου, και για χατίρι της εκόπιασα πολλαίς νύχταις διαβάζοντας παλαιά βιβλία, που είνε και σώζονται στο μοναστήρι του Σωτήρος, που άλλαις φοραίς ήτανε δοξασμένο και με πολλαίς χάραις πλουτισμένο, και την σήμερα ήμερα είνε έρημο, έχοντας μονάχα πέντε ασκητάδες, τον αδελφό Νικόλαο, τον αδελφό Ιωάννη, τον αδερφό Μήτρο τον Χατζή-Βαρνάβα, που παραπάνου αφηγήθηκα, τον πάτερ Σωφρόνιο, και ελόγου μου· όλοι από χώρα Γαλαξειδι.

Κύριε, φύλαττε τους δούλους σου, συγχωρών αυτών πάντα τα αμαρτήματα· ότι σού εστιν η δόξα, νυν και αεί και εις τους αιώνας των αιώνων Αμήν.

Κύριε † δόξα σοι.

Αμήν.

(*) Χειρόγραφο που ανακαλύφθηκε το 1863/4 και πρωτοεκδόθηκε το 1865 από τον ιστοριοδίφη Κώστα Σάθα του οποίου είναι και οι επόμενες σημειώσεις.

(1) Δυσδιάκριτον το επόμενον στοιχείον πιθανώς έστιν ο τόνος του κ, δηλούντος τον αριθμόν 20.

(2) Ίσως γραπτέον, "η".

(3) Γαγγρηνήν ονομάζει την γυναίκα ταύτην ο βιογράφος της Οσίας Θεοδώρας μοναχός Ιώβ, εξιστορών πλατύτερον τα ενταύθα υπό του Χρονογράφου αναφερόμενα.

(4) Εξηλείφθησαν δύο λέξεις.

(5) Εξηλείφθη μία λέξις.

(6) Κόμης ήτο ο τίτλος, Θωμάς δε το όνομα του εν λόγω κόμητος.

(7) Λείπει το έτος εκ του Χρονικού. Εκ δε της σειράς της διηγήσεως εικάζεται, ότι μετά τον θάνατον του Μιχαήλ Β'. (1259 μ.Χ.) κατήλθον οι Γαλαξειδιώται εκ των ορέων προς συνοικισμόν της καταστραφείσης υπό των καταδρομέων της Σικελίας πατρίδος αυτών.

(8) Δυσανάγνωστος η φράσις. Ο Κ. Σακκελίων εικάζει "τον χειμώνα".

(9) Κατά λάθος αντί Θεόδωρον.

(10) Ουχί αδελφός, αλλ' ανεπιός εξ αδελφού ήτο ο Μιχαήλ Β' υιός Μιχαήλ του Α'. Ο εν λόγω Μιχαήλ είνε ο της οσίας Θεοδώρας σύζυγος, κτίσας και την μονήν του Σωτήρος. Ίδε, προς διασάφησιν της εξαισίας των ονομάτων συγχύσεως, την εν τω περί Γαλαξειδιού προεισαγωγικούς εκτεθείσαν ιστορίαν των δεσποτών τούτων.

(11) Απηλήφθησαν τέσσαρες περίπου λέξεις

(12) Σώζεται άχρι τούδε κατακεχωσμένη κατά το ήμισυ.

(13) 1497 Μ. Χ.

(14) Εξηλήφθησαν.

(15) Affronte = προσβολή.

(16) Πέραμα.

(17) Πυριτιδοθήκη.

(18) Pressa = λάφυρον.

(19) Φράσις της κοινής = τελεία γαλήνη.

[Αρχή σελίδας · Απάνθισμα]

Μικρός Απόπλους

<http://www.mikrosapoplous.gr/>

Δεκέμβριος 2002